

розміщення на особистому сайті суб'єктів виборчого процесу. Також проблемним є момент доступу до агітаційних матеріалів у період, коли передвиборна агітація є забороненою.

Важко також при використанні мережі Інтернет для передвиборної агітації дотримуватися вимог про зазначення всіх необхідних вихідних даних, які ставлять до звичайної агітаційної продукції. Схожа проблема виникає і щодо можливості надання зразків агітаційних матеріалів виборчим комісіям для ознайомлення. Цей процес у випадку використання Інтернету часто стає або занадто дорогим, або взагалі нереальним. “Діяльність комісій із вивчення та оцінки екземплярів агітаційних матеріалів, призначених для розміщення в Інтернеті, вимагають надання виборчим комісіям відповідної апаратури найвищого технічного рівня, а також її постійного оновлення”¹¹.

Нарешті, проблемним моментом здійснення передвиборної агітації через Інтернет є використання спаму – масової розсилки передвиборної агітаційної продукції електронною поштою без згоди користувача на отримання. Більше того, спам може використовуватися для ведення передвиборної агітації не лише через мережу Інтернет, але й через мобільний зв'язок (шляхом надсилання SMS).

Тому вищезгадані проблеми вимагають нетрадиційного підходу до законодавчого регулювання передвиборної агітації через Інтернет, мобільний зв'язок та інші сучасні нетрадиційні засоби, а також забезпечення відповідальності за порушення виборчого законодавства при здійсненні агітаційних дій. Лише з урахуванням цього в сучасних умовах можна говорити про повноцінне дотримання принципу свободи агітації.

Підсумовуючи, варто сказати, що принцип свободи агітації відіграє вкрай важливу роль для забезпечення демократичного характеру виборів. Лише в разі його дотримання суб'єкти виборчого процесу зможуть проводити передвиборну агітацію в більш-менш рівних умовах, а громадяни зможуть сформулювати на основі об'єктивної всебічної інформації свої уподобання та здійснити свідоме волевиявлення.

¹ Загайнов С.В. Избирательный процесс в современной России: конституционно-правовой аспект: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.02 / Загайнов Сергей Владимирович. – Майкоп, 2006. – 195 с.

² Князев С. Курс лекций по избирательному праву и избирательному процессу Российской Федерации / С. Князев. – Режим доступа: http://www.jursites.ru/kurs_lekcii_knyaze.html

³ Магера А.Й. Правове та організаційне забезпечення проведення передвиборної агітації під час виборів Президента України 2004 року: практичні проблеми, шляхи їх вирішення / А.Й. Магера // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції “Вибори Президента України 2004: проблеми теорії та практики”. – К.: Атіка, 2005. – С. 483-490.

⁴ Предвыборная агитация: теория и практика / Отв. ред. Н.С. Бондарь. – М.: ОАО “Издательский дом” “Городец”; “Формула права”, 2004. – С. 11.

⁵ Загайнов С.В. Избирательный процесс в современной России: конституционно-правовой аспект: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.02 / Загайнов Сергей Владимирович. – Майкоп, 2006. – С. 121.

⁶ Коментар Закону України “Про вибори народних депутатів України” / За ред. М.І. Ставнійчук, М.І. Мельника. – К.: Атіка, 2002. – С. 196-197.

⁷ Князев С. Курс лекций по избирательному праву и избирательному процессу Российской Федерации / С. Князев. – Режим доступа: http://www.jursites.ru/kurs_lekcii_knyaze.html

⁸ Європейські стандарти в галузі свободи слова / Міністерство юстиції України. – К.: Ін Юре, 2002. – С. 16.

⁹ Предвыборная агитация: теория и практика / Отв. ред. Н.С. Бондарь. – М.: ОАО “Издательский дом” “Городец”; “Формула права”, 2004. – С. 75.

¹⁰ Загайнов С.В. Избирательный процесс в современной России: конституционно-правовой аспект: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.02 / Загайнов Сергей Владимирович. – Майкоп, 2006. – С. 128.

¹¹ Предвыборная агитация: теория и практика / Отв. ред. Н.С. Бондарь. – М.: ОАО “Издательский дом” “Городец”; “Формула права”, 2004. – С. 82.

УДК:329:332.14(477.85)

© Віталій Чебаник (Чернівці)

ПРЕДСТАВНИЦТВО РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МІСЦЕВИМИ ОСЕРЕДКАМИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті зроблено спробу проаналізувати діапазон впливу обласних осередків політичних партій Чернівецької області на регіональну політику та порівняти результативність їх участі у передвиборчому процесі упродовж першого десятиліття ХХІ століття.

Ключові слова: політичні партії, регіональна політика, виборчі процеси, місцеві партосередки, електорат.

Чебаник В.

**Представление региональных интересов местными ячейками политических партий
(на примере Черновицкой области)**

В статті зроблена спроба проаналізувати діапазон впливу обласних ячеек політичних партій Чернівецької області на регіональну політику і порівняти результативність їх участі в передвиборчому процесі в перше десятиліття XXI століття.

Ключові слова: політичні партії, регіональна політика, виборчі процеси, місцеві партійні комітети, електорат.

Chebanyk V.

Presentation of the Regional Interests of Political Parties (For Example, Chernivtsi Region)

The article attempts to analyze the range of influence the political parties of the Chernivtsi region regional policy and compare the effectiveness of their participation in the electoral process during the first decade of this century.

Keywords: political parties, regional policy, electoral processes, local partoseredky, electorate.

У сучасних умовах суспільно-політичного розвитку України зростає інтерес науковців, політиків й громадськості до політичних процесів в регіонах. У свою чергу, істотний розвиток суб'єктності регіонів демонструє диференціацію їх політичного простору. Оскільки політичні партії займають тут особливе місце, то постає питання про з'ясування їх ролі у регіональній політиці.

У цьому контексті актуальним залишається дослідження діяльності обласних осередків політичних партій Чернівецької області – багатонаціонального регіону, де місцева влада прагне враховувати у своїй діяльності інтереси як титульної нації, так і всіх національних меншин¹.

Дана проблематика ще не стала на сьогодні предметом спеціального дослідження серед науковців. Окремі аспекти проблеми знаходимо в працях буковинських дослідників А. Круглашова, В. Бурдяк, Н. Ротар, Є. Юрійчук, В. Веренька, В. Бойчука, І. Буркута та ін. Тому автором у даній статті поставлено за мету проаналізувати діапазон впливу обласних осередків політичних партій Чернівецької області на регіональну політику і порівняти результативність їх участі у передвиборчому процесі упродовж першого десятиліття XXI століття. З огляду на це визначено завдання статті: охарактеризувати результативність функціонування обласних партосередків, визначити рівень представлення ними регіональних інтересів.

Розташована у західній частині України, Чернівецька область відрізняється від інших областей цього регіону за багатьма ключовими параметрами, які суттєво впливають на здійснення в ній регіональної політики. Зазначене певною мірою стосується і функціонування обласних осередків політичних партій та діяльності їх представників у місцевих органах влади.

Специфіка Чернівецької області серед електорального західного субрегіону полягає у тому, що тут питома вага етнічних меншин є найбільшою в країні. Разом з тим, усі виборчі процеси, що відбувалися в регіоні упродовж першого десятиліття XXI ст., виявляли надзвичайно різку регіональну поляризацію електорату і регіональну обмеженість електорального впливу більшості партій виборчих блоків.

Так, приміром, вже у 2006 р. Партія регіонів провела переговори з лідерами румунської спільноти і було досягнуто домовленості, що румуни підтримують «регіоналів» на всіх виборах – і місцевих, і парламентських, а партія натомість надасть їм місця у своїх списках. Як наслідок, у Герцаївському районі, де близько 90% румуномовного населення, на виборах 2010 р. В. Янукович набрав 67%.² Для Західної України це був досить високий результат. Натомість Партією Регіонів були виконані зазначені обіцянки.

Водночас порівняно високий рівень підтримки, починаючи з 2009 р. отримали ВО «Батьківщина» та «Фронт змін». Порівняно низький рівень підтримки відзначаємо в СПУ, КПУ, Республіканської партії України, Єдиного Центру, УНП та Громадянської позиції.

У цьому контексті досить слушною є думка політолога О. Кукарцева, який зазначає, що спроможність обласних політичних партій адекватно виконувати своє основне конституційне завдання – забезпечувати оптимізацію та захист інтересів різних суспільних груп, поки що доволі є низькою³. І справді, значна кількість партій на регіональному рівні існують або у вигляді своєрідних громадських груп підтримки дії місцевої влади, або ж як продовження владних інтересів партійної верхівки. Тому спостерігається так званий феномен «областнізації» парламентських партій, за якого партії долають виборчий бар'єр переважно за рахунок жителів однієї або декількох сусідніх областей⁴. Проте він не фіксується на території Чернівецької області.

Разом з тим, є очевидною несистемність роботи більшості партій. Зазначене можна розглядати як підтвердження поширеної тези про «паперовість» деяких із них, адже завдання політичної партії як «зареєстрованого», згідно із законом добровільного об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку – це, насамперед, сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, участь у виборах та інших політичних заходах⁵.

На регіональну політику та рішення органів влади упродовж досліджуваного періоду мали вплив лише ті політичні сили, які представлені фракціями в обласній та Чернівецькій міській радах (НСНУ,

“Батьківщина”, СДПУ(о). Їх пропозиції стосувалися переважно лобювання підприємницьких інтересів, інтересів певних владних структур або певних інтересів виборців округів чи регіонів, які представляли ті чи інші депутати місцевих рад від окремих політичних сил. Додамо, що програми соціально-економічного розвитку регіону чи міста чи окремих програм реформування різних сфер (комунальної, освітньої, медичної тощо) ці партійні організації не представляли і очевидно їх не мали. Приміром, фракція “Наша Україна” у міській раді заявляла про намір представити програму контролю за прозорим розподілом земельних ділянок, але її так і не представила⁶.

Результати виборів 2006, 2007 і 2010 рр. вже вкотре підтвердили той факт, що частина партій не лише не має первинних організацій, а й навіть узагалі не бере участі в політичному процесі. Прикладом у Чернівецькій області можуть слугувати “Народний вибір”, “Партія Свободи”, “Слов’янський народно-патріотичний союз” та інші. Фактично створення таких партійних осередків, як правило, є штучним і формальним процесом, який прискорюється перед виборчими кампаніями.

Отже, здебільшого, політичні партії залишаються централізованими структурами, які не мають впливових регіональних організацій. Як наслідок, ключову роль щодо впливу на регіональну політику мають тільки ті обласні партійні осередки, які здобули перемогу у виборчому процесі та, відповідно, отримали “солідне” представництво в місцевих органах влади.

Підтвердженням цього слугує політична ситуація в Чернівецькій області, де легалізовано станом на 2005р. 98 обласних організацій політичних партій.⁷ Найбільшу кількість зареєстрованих первинних осередків мають ВО “Батьківщина”, НСНУ, СПУ, Партія Регіонів. Ці політичні сили є найвпливовішими в краї. У складі депутатського корпусу обласної ради представлені такі партії та блоки: БЮТ, НСНУ, Партія Регіонів, блок Литвина, СПУ, “Пора”. Відповідно в обласній раді ІУ скликання утворена депутатська більшість, до якої увійшли представники коаліції БЮТ, НСНУ та СПУ – всього 77 депутатів⁸.

Зазначимо, що упродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст. в Чернівецькій області відбувалося поступове становлення демократичних процедур взаємодії місцевої влади з обласними парторганізаціями. Так, приміром, місцеві осередки політичних партій, як правило, віддавали перевагу не системній партійній роботі, а ситуативним формам комунікації з громадянами. Зокрема, 25 березня 2005 р. обласна організація СДПУ(о) організувала масове пікетування Чернівецької міськради, протестуючи проти планів підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги. Вже наприкінці жовтня того ж року нею було розпочато збір підписів серед студентів за підвищення розміру стипендії до прожиткового рівня та проти впровадження Болонської системи без її адаптації до українських умов⁹. У вересні цього ж року активісти Партії регіонів розповсюджували текст Меморандуму порозуміння між владою і опозицією та свої листівки.¹⁰

Окрім того, обласні організації політичних партій у 2005-2006 рр. активно реагували на непопулярні кадрові призначення. Тоді ж було проведено серію акцій протесту щодо запропонованих кандидатур на посади глав райдержадміністрації у Вижниці, Хотині, Сокирянах. Це певною мірою змусило обласну раду врахувати пропозиції політичних партій. Позитивно те, що з урахуванням реалій політичної ситуації між регіональними осередками провідних політичних партій зберігалися конструктивні ділові відносини.

Однак попри це, обласні осередки політичних партій продовжували залишатися представництвами їх центрального партійного керівництва. Суміщення посади голови облдержадміністрації і його ж керівництво обласною організацією, звичайно ж, надавало перевагу окремій політичній партії. І варто погодитися з твердженням А.М. Круглашова, що таке явище не йшло на користь ані партії, ані тогочасній владі¹¹.

Упродовж даного періоду в області реалізовувалося чимало загально- регіональних програм, ініційованих політичними партіями та прийнятих обласною радою. Зокрема, до таких можна віднести: програму розвитку охорони здоров’я “Здоров’я буковинців”, програму розвитку освітніх закладів, програму розвитку житлового будівництва на селі та інш. Проте, для реалізації переважної більшості із них в обласному бюджеті не вистачало коштів. Тому в середньому фінансування цих програм здійснювалося на 40 – 60% від потреби і таким же був рівень їх виконання. До того продовжувала існувати й політична проблема реалізації тих чи інших загальнорегіональних програм. Так, при змінах голів облдержадміністрацій програми переглядалися або переписувалися заново і на їх нове затвердження витрачався додатковий час¹².

Таким чином, початку ХХІ ст. зафіксована досить посередня активність обласних осередків політичних партій в реалізації регіональних програм, а також відсутність із їх боку спланованих дій щодо захисту інтересів територіальної спільноти. Як наслідок, у рядах однієї з «популярних» у 2005 р. партій СДПУ(о) вже в 2006 р. спостерігалось помітне скорочення членства майже на 5 тис.

осіб. Певні проблеми із скороченням членства в цей період відчули обласні осередки Партії регіонів, “Трудової України”¹³.

Проте буковинське населення обирало не стільки регіональні партійні програми, скільки конкретних лідерів партій. Представниками лідерських партій в регіоні стали переважно приватні підприємці, банкіри, які прагнули здебільшого або лобювати власні інтереси, або ж скористатися нормою про недоторканість депутатів¹⁴.

Це суттєво вплинуло на низьку результативність участі обласних осередків політичних партій в регіональній політиці. Вагомими доведеннями цьому є те, що не існувало жодної конкретної партійної програми для регіону, не підготовлено керівників-фахівців для реалізації завдань власної політичної сили. Тому складається враження, що для більшості партій основною метою було досягнення перемоги на виборах, а вже далі – дещо формальна присутність у представницьких органах влади.

Натомість у програмних документах та пропонувані заходах обласних осередків політичних партій спостерігалася популістські твердження. Це стало причиною відсутності для більшості обласних осередків сталого електорату. Приміром, осередок політичної партії “Народний союз “Наша Україна”, який зорганізувався під час помаранчевої революції у 2006 році, метою своєї діяльності оголосив цілковиту підтримку усіх реформаторських кроків глави держави та його програми “Десять кроків назустріч людям”¹⁵. І хоча кандидатами в депутати до Чернівецької обласної ради від цієї політичної сили було розроблено проект такої ж регіональної програми, проте вона не була реалізована через відсутність необхідного фінансування.

Аналогічні тенденції прослідковуються і в програмах БЮТу, “Сильної України”. Зокрема, у своїй передвиборчій програмі 2007 р. БЮТ на загальнодержавному рівні передбачав “...звірити законодавчу базу України з вищими духовними цінностями, об’єднати українську націю, свідомо роз’єднану, ошукану, зражену безвідповідальною владою чужинців...”¹⁶. Цю ж тезу можна знайти у програмних документах регіонального представництва БЮТу в Чернівецькій області.

Концептуальні засади діяльності обласного осередку політичної партії “Сильна Україна” передбачали ключові напрямки участі в регіональній політиці, зокрема: перетворення області із постачальника сировини у виробника кінцевого продукту, розвиток міжнародної співпраці в рамках Єврорегіону “Верхній Прут”, створення нових шляхів сполучення, газифікацію сіл області, підтримку культурних традицій краю. Реалізація таких заходів мала сприяти становленню “стабільної, ефективної, надійної, безпечної, розвиненої, культурної, толерантної, освіченої, здорової Буковини”¹⁷. Таким чином, основною метою партосередку “Сильна Україна” було піднесення статусу регіону не тільки на загальнонаціональному, а й на міжнародному рівнях. Проте бажаного результату не було досягнуто.

Крім того, як і в інших регіонах, в Чернівецькій області партійні осередки не виражали інтереси значних соціальних груп, тим більше вони не могли запропонувати ефективних вирішень найважливіших регіональних питань. Це, звичайно, зменшувало їх відповідальність перед виборцями. Відповідно, зростало несприйняття значною частиною місцевого населення осередків політичних партій. Така обмеженість соціальної бази місцевих осередків політичних партій певною мірою ставила під сумнів їхню спроможність вирішувати суспільні регіональні завдання¹⁸.

Додамо, що цільові інформаційні кампанії, ініційовані БЮТ та НУНС сприяли переманюванню значної кількості електорату. Передвиборчі кампанії інших партій здебільшого залишалися несистемними, досить локальними й ситуативними.

Кожна з партій широко пропагувала виконання стратегічних завдань регіональної політики. Зокрема, зазначене стосується гасел щодо реалізації інституційних умов для регіонального розвитку, підвищення конкурентноспроможності регіону та зміцнення його ресурсного потенціалу, забезпечення розвитку людських ресурсів та міжрегіонального співробітництва. В окремих передвиборчих програмах політичних партій, зокрема Партії Регіонів, критикувався популізм “помаранчевих демагогів” і натомість запевнялося про системність реформ, компетентність та результативність діяльності партій¹⁹.

Порівняно значну частину електорату вдалося привернути на свій бік Чернівецькому обласному осередку громадської організації “Фронт змін”, який одразу ж після створення у березні 2009 р., став активним учасником громадського та політичного життя Буковини. Вже в листопаді 2009 р. Чернівецьким обласним управлінням юстиції було зареєстровано територіальну організацію політичної партії “Фронт змін”, яка прагнула під час виборчої кампанії 2010 р. “...отримати підтримку людей, зайти у владу, довести, що ця партія представлена в усій Україні”²⁰.

Активісти Чернівецького “Фронту змін” розгорнули широку роз’яснювальну діяльність щодо мети та завдань своєї організації, почали надавати консультації буковинцям із різних питань захисту прав та інтересів громадян України. Осередок став ініціатором проведення публічних акцій, які привернули увагу суспільства до проблем забруднення довкілля. Важливим напрямком роботи «фронтників» стала підтримка розвитку фізичної культури та спорту на теренах області. Помітна участь осередку і в розвитку культурного життя. Активісти також постійно брали участь у мистецьких заходах. Посильна допомога надавалася осередком дітям-сиротам, багатодітним сім’ям, людям похилого віку²¹.

Однак нечисельні політичні акції місцевих осередків цієї та інших партій не забезпечували виконання ще цілої низки пріоритетних тем для формування та реалізації місцевої політики. Це підсилювалося відсутністю організаційної взаємодії між недержавними об’єднаннями, їхнім невмінням використовувати існуючі важелі впливу на діяльність міської та обласної рад. Осередки політичних партій зовсім непрофесійно формували запити, не пропонували альтернативних проектів вирішення складних громадських проблем. Підтвердженням цьому слугують результати експертного опитування щодо оцінки рівня відображення проблем місцевого розвитку та шляхів їхнього вирішення у передвиборчих програмах політичних партій на місцевих виборах, яке організувала громадська організація “ОПОРА” у жовтні 2010 р.²²

Так, 32-ма кваліфікованими експертами зазначено, що з більшістю передвиборчих програм політичних партій вони не достатньо ознайомлені. Таку думку висловили 64% опитаних. Цей факт свідчить про незначні зусилля політичних сил донести до виборців свої програмні пропозиції, а також незнання проблем громади та орієнтацію більше на популізм, ніж на реальну раціоналізацію політичних рішень. Суттєвим є той факт, що 12% експертів-респондентів вважають, що виборчі програми зовсім не відображають проблем та пріоритетів місцевої політики, не відповідають потребам громади. І тільки 4% переконані в тому, що в програмах порушуються проблеми соціально-економічного та культурного розвитку краю. Найбільший відсоток щодо невідповідності передвиборчих програм до проблем регіону експерти віднесли до Партії регіонів, КПУ, СПУ, НУНС, Прогресивної соціалістичної партії, НДП. Таким чином, значна частина обласних осередків політичних партій фактично дистанціювали себе від населення регіону. Водночас вони фокусувалися на своєму традиційному електораті.

Однак в цілому, за період, що розглядається, обласні осередки партійних організацій так і не виробили систематизованих пропозицій до місцевих органів влади і самоврядування. Водночас і надалі спостерігається політизація партійних виборчих програм на місцевих виборах, до яких було внесено такі положення, реалізація яких здебільшого була просто фантастичною. Приміром, у передвиборчій програмі Чернівецької обласної організації Партії регіонів, зазначено, що на обласному рівні буде забезпечено результативну взаємодію регіональної та центральної влади, яка гарантуватиме розвиток краю та забезпечить першість області в Україні за якістю життя²³.

Звичайно, такі нереалістичні твердження дедалі більше відштовхують електорат від політичної партії. Відповідно навіть на регіональному рівні важко визначити, на яку соціальну базу вона опирається, чий інтереси представляє. Як наслідок – населення регіону практично починає просто не довіряти такій партії.

На сучасному етапі за наявності значної кількості партій в регіоні виборцями надається перевага тим, які встигли показати себе у практичній політиці. Прихильність електорату отримують насамперед ті обласні осередки політичних партій, які створюють і реалізують цільові програми, спрямовані на поліпшення демографічної ситуації, забезпечення повної зайнятості працездатного населення, розширення міжрегіональної економічної взаємодії.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що осередки політичних партій Чернівецької області упродовж початку XXI ст. стали суб’єктами політичного процесу в регіоні. Адже вони активно включилися в політичне життя краю, проводять певну політичну діяльність і мають власні політичні інтереси та мотиви. Останні проявляються у прагненні до якомога ширшого представництва в органах влади, де можна реалізувати намічені цілі та довгостроково перебувати при владі.

У період, що досліджується, регіональні партосередки певною мірою прагнули артикулювати та агрегувати регіональні політичні інтереси у вигляді програмних вимог, а також частково мобілізувати незначну частину громадян до політичної участі. Причому вирішальну роль у мобілізації населення відігравали окремі регіональні політичні лідери, які були найбільше зацікавлені у здійсненні регіонального політичного процесу.

Проте в цілому, дієвість обласних партосередків активізувалася здебільшого під час передвиборчих перегонів. Зовсім відсутньою продовжувала залишатися звітність перед виборцями про їх участь у регіональній політиці. Натомість побутувала практика представлення “досягнень” центрального парткерівництва. Окрім того, навіть ті обласні осередки, які здобули найбільшу прихильність електорату в регіоні, не розробили деталізованих програмних завдань щодо покращення регіональної політики Чернівецької області, а продовжують обмежуватися загальними, переважно популістськими гаслами.

¹ Бурдяк В., Ротар Н. Проблема регіонального розвитку як механізм підвищення державного управління в оцінках населення Чернівецької області // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – 2008. – №1. – Січень – березень. – С.46-49.

² Попеску І. Вища міра довіри людей – коли до тебе приходять просто за порадою // Голос України. – № 103 (4853). – 8 червня 2010р. – С. 5

³ Кукарцев О. Політичні партії України у системі субнаціональних відносин «Центр – регіони» // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Випуск 20, 2008. – С. 87.

⁴ Кукарцев О. Політичні партії України у системі субнаціональних відносин «Центр – регіони» // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Випуск 20, 2008. – С. 87..

⁵ Закон України “Про політичні партії в Україні” // Урядовий кур’єр. – 2001. – 28 квітня.

⁶ Соціально-економічний і політичний портрет Чернівецької області та міста Чернівців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=5289>.

⁷ Аналіз становлення публічної політики в Чернівецькій області. 2005 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=5406>

⁸ Паспорт Чернівецької області: Суспільно-політична ситуація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gromady.cv.ua/region/passport/7.

⁹ Регіональні політичні організації в Чернівецькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=5406.

¹⁰ Інформація про головні події в Чернівецькій області впродовж 26 вересня - 3 жовтня 2005 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bucoda.cv.ua/cgi-bin/document/view.cgi?id=396&cat_id=6&print=1

¹¹ Круглашов А. Політичний процес 2004 року: особливості Буковини // Регіональний вимір політичного процесу: Чернівецька область. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.branko.lviv.ua/faculty/phil/konferencija_2005_1.htm.

¹² Круглашов А. Політичний процес 2004 року: особливості Буковини // Регіональний вимір політичного процесу: Чернівецька область. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.branko.lviv.ua/faculty/phil/konferencija_2005_1.htm.

¹³ Регіональні політичні організації в Чернівецькій області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=5406

¹⁴ Юрійчук Є. Формування органів обласних, міських та районних рад в Україні на пропорційній основі: переваги та недоліки // Збірник наукових праць. – Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 380-381. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 21.

¹⁵ Семенчук О. Ми переможемо, і в цьому немає сумнівів // Молодий буковинець. – 9 березня 2006 року. – С.7.

¹⁶ Передвиборча програма “Виборчого блоку Юлії Тимошенко”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.byut.com.ua/programm.html>.

¹⁷ Програма “Сильна Україна”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://silnaukraina.com/cells/page/id/31>.

¹⁸ Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади і соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні [Монографія] – Київ: Червона калина, 2002. – С. 104.

¹⁹ Бритюк О. Регіональне представництво як наслідок регіональної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: narodna.pravda.com.ua/politics/46b96db4e06d6.

²⁰ В Україні має з’явитися політична відповідальність // Фронт змін. – № 4 (4), 24.09.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://frontzmin.org/mediafiles/pdf/Regional-Newspaper-FZ-04.pdf>.

²¹ Напрямки роботи. Фронт змін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://frontzmin.org/ua/uryad-zmin/sector.html>.

²² Чернівці: результати експертного опитування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.slideshare.net/Oporacv/results-experts.

²³ Передвиборча програма Партії регіонів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opr.cv.ua/programopr.php>.

УДК:324(477.8)

© Юрій Федчик (Луцьк)

ІДЕОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕВОЛЮЦІЇ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

У статті доведено, що важливим елементом структурування електорального простору в західній частині України є ідеологічне позиціонування основних суб’єктів виборчого процесу. Виділено три періоди еволюції електорального простору західного регіону України, які характеризують періоди 1991–1994 роки; друга половина 1990-х – початок 2000-х років; 2002 – до сьогодні.

Ключові слова: електоральний простір, західний регіон України, суб’єкти виборчого процесу, ідеологічне позиціонування, деідеологізація.